

ESRA AÇIKGÖZ - HAKAN ALP
“Biz de İnsanız Yavrum Ya!”

ESRA AÇIKGÖZ 1981'de doğdu. 1999-2003 tarihleri arasında Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü'nde eğitim aldı. Üniversite ikinci sınıfta *Cumhuriyet*'te çalışmaya başladı. O tarihten beri de aynı yerde, *Cumhuriyet Dergi*'de muhabirlik yapıyor. *Ankara Adliyesi* adlı belgesel ve kitap çalışmasında araştırmacı olarak çalıştı. *Tank, Tüfek ve Cezaevi: 12 Eylül ve Çocukluğum* (Agora Kitaplığı, 2010) adlı bir kitabı var. *Nefret* adlı belgesel filmin yönetmenlerinden.

HAKAN ALP 1981'de Siirt'te doğdu. 2005 yılında İstanbul Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde lisans eğitimini, 2010'da İstanbul Kültür Üniversitesi İletişim Bölümü'nde yüksek lisansını bitirdi. Halen İstanbul Üniversitesi'nde nefret suçları konusunda doktora tezi çalışmasını sürdürmekte. Birçok ulusal ve uluslararası akademik dergide makaleleri yayımlandı. Ayrıca *Radikal*, *Cumhuriyet*, *Sol* gazetelerinde de makaleleri yayımlandı. *Nefret* adlı belgesel filmin yönetmenlerinden.

İletişim Yayınları 2088 • Bugünün Kitapları 175

ISBN-13: 978-975-05-1678-8

© 2014 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2014, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora

KAPAK Suat Aysu

ORJİNAL AFİŞ TASARIMI Elif Karlı

UYGULAMA Hüsnu Abbas

DÜZELTİ Dilek Büyük

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ESRA AÇIKGÖZ - HAKAN ALP

“Biz de İnsanız Yavrum Ya!”

Nefret Suçları:
Vakalar, Tanıklıklar

İÇİNDEKİLER

NEFRET SUÇU ÜZERİNE	7
NEFRET SUÇLARI	15
GİRİŞ	27
ASKERDE ERMENİ BİR ERDİ, ÖLDÜRÜLDÜ... <i>ANI - GARBİS BALIKÇI</i>	35
BENİM OĞLUMUN SUÇU NEYDİ? <i>SONGÜL - AHMET ALICI</i>	57
LİNÇ İKTİDAR POLİTİKASIDIR <i>BEHİÇ AŞÇI</i>	81
PANZERE ÇIKIŞIM KADIN DÜŞMANLIĞINA ÖFKEMDENDİ <i>DİLŞAT AKTAŞ</i>	95
KUZENİ “ŞEHİT” OLDU, O “TERÖRİST” DİYE DÖVÜLDÜ <i>FEVZİ ÇELİK</i>	113
DİN DEĞİŞTİRMİYİ İHANET SANIYORLAR! <i>İHSAN ÖZBEK</i>	123
ABİM ÖYLE NEFRETLE BAKTI Kİ, ÖLDÜM <i>ÖYKÜ</i>	147

ROMANSAN İLLAKİ AYRIMCILIK OLUYOR

SÜMBÜL - CEMAL KOCA183

“BİZ DE İNSANIZ YAVRUM YA”

GÜLİZAR ÖZER - SEVİTTİN UÇKUN188

MARAŞ'TA HÂLÂ KAN KOKUSU VAR

SEVİM POLAT199

EN BÜYÜK ENGEL, TOPLUMSAL ÖNYARGILAR

ŞAFAK PAVEY213

NEFRET SUÇU ÜZERİNE

Nefret suçu, belirli ortak özellikleri bulunan birey ya da gruplara yönelik önyargılarla işlenmiş suçlar için yapılan tanım; suçun yöneltildiği bireyin ve mensubu olduğu grubun, toplumda istenmediğine dair mesaj verildiği için “mesaj suçları” olarak da anılıyor. Sözlü tacizde veya tehdit edici bir davranışta bulunma, nefretli konuşma, ad veya lakap takma, posta, e-posta, telefon veya mesajla rahatsız etme, tahrik veya tehdit içeren duvar yazısı yazma, fiziksel saldırı, grupça saldırı, soygun, hırsızlık, gasp, taciz, tecavüz, sarkıntılık, gözdağı verme, şiddet, aile içi şiddet, kundakçılık veya diğer herhangi bir yöntemle zarar verme şekillerinin hepsi, nefret suçu işlemektir. Bunun sonucunda da birey veya grup kaçınılmaz olarak kendini dışlanmış ve tehdit altında hisseder, toplumla entegrasyonu zayıflar.

Nefret suçu terimi ABD kaynaklı bir kavram; ilk olarak 1980’lerde ABD’de kabul edildi. ABD’de nefret yasalarının yürürlüğe konmasının başlıca nedeni bu ülkenin etnik, dinî, kültürel olarak farklı topluluklardan oluşması. Bir göçmen ülkesi olan ve ABD’li üst kimliği oluşturarak toplum içi uz-

laşmayı ve düzeni sağlamaya çalışan bu devlette ayrımcılık ve ırkçılık çok önemli bir sorun. Bu nedenle nefret suçları en ağır şekilde cezalandırılır. Diğer bir deyişle, nefret motivasyonu ile gerçekleştirilen bir suç, başka bir nedenle gerçekleştirilen aynı suça göre daha ağır cezalandırılır. ABD’de uygulanan “Nefret Suçlarının İstatistiki Olarak Ortaya Konması Yasası (Hate Crime Statistics Act)” örnek alınabilecek bir uygulamadır. Bu kapsamda polisler de eğitiliyor. Polis suç mahalline gider gitmez, suçlunun suçu ifa ederken, öncesinde, suç işleme esnasında ve sonrasında sarf ettiği sözleri raporluyor. Tespit için en önemli unsur bu. Dolayısıyla, bu yasanın çıktığı ülkelerde devletin kolluk kuvvetleri ciddi anlamda bir eğitim alıyor. Çünkü tespit edip, rapor edecek kişiler onlar.

Toplumsal adalet, barış ve huzurun sağlanması, dezavantajlı grupların hukuka olan güvenlerini yitirmemesi açısından nefret suçu faillerinin cezalandırılması gerekmektedir. Avrupa Birliği üyesi ülkelerin büyük bir çoğunluğu, nefret saikiyle işlenen suçları ya ceza kanunlarına genel bir ağırlaştırıcı hüküm veya ayrı bir Nefret Suçları Yasası çıkarmak suretiyle farklı hükümlere tabi kılmakta. Nefret suçlarının farklı bir muameleye tabi tutulması gerektiği Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin değişik kararlarında da dile getirilmiş. Nefret söylemi, nefret suçuna giden sürecin çıkış noktası hatta; Baskın Oran Hoca’nın isabetle belirttiği gibi, nefret söylemi nefret suçunun ön koşulu. Nefret söylemi, nefret suçunun önünü açar, hatta teşvik eder. Birbirinden ayrı şeyler de olsalar sonuçta birbirlerini beslerler.

Hrant Dink’in katli ile birlikte Türkiye’de nefret söylemi ve özellikle de nefret suçu kavramları terminolojimize girip yaygın olarak kullanılmaya başlandı. Geçmişte yaşanan 6-7 Eylül 1955 olayları, Sivas katliamı, Rahip Santoro cinayeti, Malatya katliamı, Seferihisar ve Kemalpaşa’daki linç girişimleri de nefret suçlarına çok çarpıcı örneklerden. Bu suçlar, mağ-

durlara zarar vermeye kalmayıp, aynı grup üyelerine karşı da hoşgörüsüzlük, ayrımcılık ve önyargı iletilerini pekiştirici etkiyle göndermekte, bu grupları toplumun diğer grup/bireylerine adeta “düşman hedefler” olarak göstermektedir. İnsan hakları mücadelesi içinde yer alması gereken nefret suçları, iki temel unsuru; ayrımcılık ve önyargı bünyesinde barındırırlar. Devletin ideolojik aygıtı olan medyanın, kendi gündemini yaratırken, toplumsal bağlamdan kopuk şekilde hem örtük hem açık biçimde ırkçılık, etnik önyargı, zenofobi (yabancı korkusu-nefreti), antisemitizm gibi kavramlar üzerinden nefreti yeniden ürettiğini ya da pompaladığını biliyoruz. Medyanın olumsuz, alaycı ifadeler, küfür, hakaret, aşağılama, abartı taktiklerine başvurarak “öteki”leştirdiği ve “hedef” haline getirdiği grupları, kamu güvenliğini tehdit edici “potansiyel risk ve tehdit saçan öcüler” gibi sunarak, toplumdaki “öteki” gruplara karşı beslenen önyargıları pekiştirir ve bu grupların kendilerini korumasız ve savunmasız hissetmelerine yol açar. Bu durum, bir yandan kişinin belirli bir gruba aidiyeti yüzünden küçük düşürülmesi, aşağılanması, hedef gösterilmesi; diğer yandan, nefret söylemi üreten gruba güç ve özen atfetmesi açısından oldukça zararlıdır.

Medya, egemen ideolojinin bir aygıtı olarak milliyetçiliği, ırkçılığı yeniden üretirken toplumsal öfke ve nefret duygularının ötekilere karşı yöneltilmesine neden oluyor. Ana akım medyanın içselleştirdiği “biz”lik tanımı, toplumdaki egemen ideoloji tarafından biçimlenmiştir. Buna göre biz Türküz, Müslümanız hatta Sünniyiz, heteroseksüel, erkekiz, muhafazakârız, halkçıyız... “Biz”lik tanımına uymayan herkes “öteki”leştiriliyor. Özellikle farklı etnik azınlıklara, farklı dinî inanç ya da mezhepten olanlara, ateistlere, farklı siyasi görüşten olanlara –örneğin komünistler, sosyalistler– lezbiyen, gey, biseksüel, travesti, transseksüel –ağırlıklı olarak eşcinseller– ile töre ve namus bahanesiyle kadınla-

ra karşı hem toplumda hem de bizzat medya aracılığıyla nefret suçu işleniyor.

Bilindiği üzere Hrant Dink yoğun bir nefret söylemi bombardımanı sonucu bir nefret suçuna kurban gitti. Bazı gazeteler Dink'i hedef gösterdi/etiketledi/ötekileştirdi ve yalnızlaştırdı. Dink cinayeti öncesi medyada gördüğümüz başlıklardan birkaç örnek: "Hrant'ın hırlayışı", "Türklüğe hakaretten yargılanan Ermeni gazeteci", "Ermeni'ye Bak", "Hrant kaşıyor", "Hrant uslanmadı", "Kovun bunları. Ya sev ya terk et." Türkiye'de ırkçılık büyük bir sorun. Birleşmiş Milletler Irk Ayrımcılığının Önlenmesi Komitesi ile Avrupa Konseyi'ne bağlı 'Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu'nun (ECRI) Türkiye raporlarında, Türkiye'de ırk temelli nefret ile işlenen suçların yoğun olduğu, güvenlik güçlerinin azınlık gruplarına karşı kötü muamelede bulunduğu, medya ve kamuoyunda azınlık gruplarını "aşağılayan" anti-semit yayınların yapıldığı ve ders kitaplarında "dinî azınlıklara" yönelik kötü ifadelerin kullanıldığı vurgulanmış; devletin, uluslararası hukuktan doğan yükümlülükleri dikkate alması ve kanunda gerekli değişikliklerin bir an önce yapılması gerektiği belirtilmişti. AKP hükümetinin, Kürtlere, Alevilere ve Romanlara dönük açılımları başlattığını biliyoruz. Ancak gelinen şu noktada, bu açılımların başarıya ulaştıklarını söylemek yanlış olur.

Birçok ülkede önyargı kurbanı haline dönüşen Romanlar potansiyel suçlu olarak algılanmakta, işe alınmamakta ve ırkçı saldırılara uğramaktalar. Örneğin, AIHM 2007 yılında Hırvatistan'ı nefret suçlusunu olarak mahkûm etmişti. 1999'da Zagreb'te bir grup ırkçı dazlağın saldırısına uğrayan Roman vatandaşın başına gelenler, gerek devlet hastanesi gerek savcı tarafından görmezden gelinince, olay mahkemeye intikal etmişti. Fransa geçtiğimiz yıllarda 9000 Romalı sınır dışı ettiğinde, AB Komisyonu Sarkozy'nin bu tutumunu eleştirmiş-

ti. Ülkemizde de Sulukule'nin boşaltılması ve özellikle geçen yıl Manisa Selendi'deki olaylardan sonra Roman vatandaşların zorunlu göçleri Roman hak ihlallerine örnek oluşturuyor. İşsizlik, düşük gelir, yeterli eğitim alamama gibi sorunlara sahip Romanlar, ya dansları, müzikleri ile adeta bir eğlence malzemesi olarak ya da genel kurallara uyum sağlama sorunları, kavgacılık ve potansiyel suçluluk yönleri ile medyada sunulmaktalar. İşte birkaç başlıktan örnek; “Roman mahallesinde kavgâ: 50 Gözaltı”, “Romanlar Polise Pis Anlar Yaşattı” vs. Toplumun % 75'inden daha yüksek bir bölümünün kendileriyle komşu olmak istemediği Romanlar, yine de ulusal kimliğin çimentosu olmaya devam ettiklerini ve kendilerine beslenen bu önyarguların kırılabilmesi için toplumda herkese düşen görevlerin önemine dikkatleri çekmektedir.

Demokratikleşme paketi ile birlikte nefret suçları ilk kez yasaya girdi. Düzenlemeye göre, “dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan nefret nedeniyle; bir kişiyi taşınır veya taşınmaz bir malın satılmasını, devrini veya kiraya verilmesini; bir kişinin kamuya arz edilmiş belli bir hizmetten yararlanmasını; bir kişinin işe alınmasını veya bir kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını engelleyen kişilere” de üç yıla kadar hapis cezası verilecek. Ancak nefret suçu maddesinde “cinsel kimlik, cinsel yönelim”, “etnik köken”, “inançsızlık”, “yaş” ya da “meslek” tanımlarına yer verilmedi. Kürtlere, LBGT'lere veya ateistlere karşı işlenen nefret suçları yine cezasız bırakıldı. Recep Tayyip Erdoğan'ın mitinglerde Gezi protestocuları için sıkça sarf ettiği “Ey ateistler, ey teröristler, ey solcular” ifadesi nefret suçu maddesinin dışında kalmış oldu. Mevcut TCK'nın ayrımcılık maddesi “ayrımcılık ve nefret suçları” olarak değiştirildi ve nefret saikiyle suç işlenmesi de ilk kez bu paketle açıkça ceza artırımı nedeni sayıldı.

Pakete göre, ayrıca nefret saikiyle işlense bile bazı suçlara verilecek cezalar da bu kapsam dışında kalacak. Örneğin, cinsel saldırı, cinsel taciz, çocukların istismarı –cinsel istismar– ile ağırlıkla polis gibi kolluk güçleri tarafından yoğun olarak işlenen eziyet, haksız arama, konut dokunulmazlığının ihlali vd suçlar nefret saikiyle işlenirse de ceza artırımı uygulanmayacak.

Nefret Suçları Yasa Kampanyası Platformu, TBMM’ye sunduğu Nefret Suçları yasa tasarısında, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, sağlık durumu ve HIV ile yaşayan gruplara değinmiş olmasına rağmen, pakette “ötekiler” görmezden gelindi. Ayrıca platform “Nefret Suçları ile Mücadele ve İzleme Birimi” kurulmasını talep etmişti fakat onun yerine demokratikleşme paketinde “Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Kurulu” yer aldı. Böyle bir kurulun sivil toplumu temsil etmesi, idari ve mali otonomiye sahip olmasının yanı sıra, kamuoyunda farkındalık yaratma, kamu kurumlarını, kolluk kuvvetlerini inceleme, rapor isteme, kurumların ayrımcılıkla mücadele stratejilerini hazırlama, önerilerde bulunma gibi yetkileri olmalıdır. Ancak ayrımcılığa karşı bir yasa halen çıkmamışken, böyle bir kurulun işlevini doğru ve eksiksiz yerine getirmesi çok zor.

LGBTİ bireyler adeta görünmez kılınmış. Halbuki AIHM’in eşcinselleri hedef alan söylemleri değerlendirdiği Vejdeland/Isveç davası kararında “ırkçılık” kavramı aslında, diğer tüm ayrımcı ve ötekileştirici saikleri kapsayan şemsiye bir kavram olarak kullanılmaktadır. Vejdeland davasında AIHM cinsel yönelim temelinde gerçekleştirilen ayrımcılığın “ırk, köken ve renk” temelinde gerçekleştirilen ayrımcılıklar kadar ciddi olduğunu vurgular. Prof. Dr. Yılmaz Esmer’in 2009 yılında hazırladığı “Radikalizm ve Aşırıcılık” adlı araştırması kapsamında 34 ilde 1715 kişiye sorulan “Kiminle komşu olmak istemezsiniz?” sorusuna, katılımcıların %87’si “eşcinsel

kişiler” olarak yanıt verdi. Bu sonuç Türkiye’de LGBTİ birey olmanın ne kadar zor olduğuna dair bir ipucu veriyor.

Kürt sorunu da çoğu zaman terörizm ve PKK ile özdeşleştirilerek, Kürtler hakkında “cani, hain, kalleş, çapulcu, dağdan inenler” türünden “sloganlaşmış” ve “korkunçlaştırıcı” kalıp yargılar kullanılmaktadır. Oysaki bu tavır Kürt sorununu çözümsüzlüğe götürmekten başka bir fayda sağlamamaktadır. Seçim sonrasında tutuklu vekillerin serbest bırakılmaması ile başlayan ve Silvan’daki çatışmada 20 askerin yaşamını yitirmesinin ardından, Caz Festivali’nde sanatçı Aynur Doğan’a Kürtçe şarkı söylediği için veya İstanbul’un Zeytinburnu ilçesinde Kürtlere Kürt oldukları için saldırılar yapılarak bir linç kampanyası başlatıldı. Bu noktada etkili olan, medyanın kullandığı dilin yanı sıra hükümet yetkililerinin açıklamalarıydı. Halbuki hükümetin, Kürt siyasetini “değersizleştiren ve itibarını zedeleyen türden” açıklamalar yapmamaya itina etmesi ve de seçim sonrası yapılan “bal-kon konuşması”nda kullanılan barış dilini, özellikle bu kritik dönemde koruması beklenmekteydi.

“Nefret suçları” ile ilgili olarak, gerek Avrupa ülkelerinde gerekse ABD’de yapıldığı gibi, ülkemizde de verilerin toplanması ve en önemlisi bu verilerin kamuoyuyla paylaşılmasına, yargı ve medya çalışanlarının eğitime, nefret mağdurlarına rehabilitasyon desteği sağlayacak düzenlemelere ihtiyacımız var. Bu konuda en büyük görevlerden biri de medyaya düşüyor. Medya “biz” ve “onlar” kutuplaşmasını güçlendirmekten ziyade; karşılıklı anlayış, saygı, kimlikler/kültürlerarası diyalogu sağlıklı sürdürebilmek adına, kelimelerin ve imgelerin gücünü doğru kullanmalı. Barış dilinin oluşturulması ve “öteki”lerle bir arada yaşama kültürünün gelişmesi için bunlar gerekli.

Toplumsal nefret, bir zihniyet sorunu! Nefret suçuyla mücadelenin bir eğitim meselesi olduğunu kabul etmek gere-

kir. Bir arada yaşamayı öğrenme kültürü ve eğitimi, okul öncesi ailede başlamalı, okulda ve ders kitaplarında devam etmeli. Çünkü nefret suçlarının doğmasında en etkili neden olan önyargı ve ayrımcılığın önüne geçilmesinin garantisi eğitim olacaktır.

Esra Açıkgöz ve Hakan Alp'in ortaklaşa hazırladıkları bu kitap, farklı kentlerde yaşanan 10 nefret suçu mağduru veya yakınının tanıklıklarını içeren bir sözlü tarih çalışması. Kimlerin sesi olmuş çalışma? Giriş bölümünde detaylı olarak anlatılmış ama burada da değinmekte yarar var: CHP Milletvekili Şafak Pavay, askerliğini yaparken başka bir er tarafından öldürülen Ermeni er Sevag Şahin Balıkçı'nın anne-babası Ani-Garbis Balıkçı, Diyarbakırlı trans birey Öykü, Kürt işçi Fevzi Çelik, Türkiye Kurtuluş Kiliseleri Birliği lideri İhsan Özbek, Maraş katliamı tanıklarından Sevim Polat, Selendi'de linç girişimine uğrayan Romanlar, TAYAD Başkanı Behiç Aşçı, uzun saç ve lens takması nedeniyle öldürülen üniversite öğrencisi Aykut Alıcı'nın anne-babası Songül-Ahmet Alıcı, ve Hopa'da Metin Lokumcu'nun ölümünden sonra Ankara'daki eylemlerde panzere çıkması nedeniyle başbakanın "Kız mıdır, kadın mıdır bilemem..." sözlerine maruz kalan ve sonrasında 46 polis tarafından saldırıya uğrayan Dilşat Aktaş'ın...

Türkiye gibi nefret suçlarına yönelik verilerin toplanmadığı ve kamuoyuyla paylaşılmadığı ülkelerde, önyargılara, ayrımcılığa ve şiddete maruz kalan "ötekilerin" durumlarının vahameti konusundaki farkındalık seviyesi oldukça düşüktür. Bu yüzden bence bu çalışmanın en büyük yararı; yalnız kamuoyunu bilgilendirmesi, nefret suçu mağdurlarının sesi olması değil, aynı zamanda nefret suçları ile mücadelede cesaretlendirici olma niteliğini de taşımasıdır.

YASEMİN İNCEOĞLU

GİRİŞ

“Bir bebekten katil yaratan karanlığı sorgulamadan hiç bir şey yapılamaz kardeşlerim...”

– RAKEL DINK

Nefret suçu kavramı aslında Türk hukukuna uzak bir kavram. Ancak kısaca anlatmak gerekirse, bir fiilin nefret suçu olarak tanımlanabilmesi iki unsurun varlığına bağlı: Gerçekleştirilen fiilin bir suç teşkil etmesi ve bu suçun işlenmesindeki temel nedenin “önyargı” olması. Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı’nın (AGİT) “nefret suçlarını” aynı zamanda “önyargı suçları” olarak da tanımlaması boşa değil yani. AGİT’in tanımına göre; “Bir şahsa veya mülküne karşı işlenen herhangi bir suçun kaynağı o kimsenin ırkı, rengi, etnik kökeni ya da uyruğu, dini, cinsiyeti veya cinsel yönelimi, cinsiyet kimliği, yaşı, fiziksel veya zihinsel engelleri yahut buna benzer bir aidiyeti ise, bu suç nefret suçudur.”

AGİT’e üye 56 devletten 48’inde yasalarda nefret suçuna dair bir düzenleme var. Ama ne yazık ki Türkiye geriye kalan sekiz ülke arasında! Oysa, Türkiye’de bu suçların geçmiş çok derinlere uzanıyor. 1915 Ermeni tehciri, 6-7 Eylül 1955 olayları, Malatya, Maraş Katliamı... ve “gelenek” devam ediyor; Rahip Santoro cinayeti, Kürtlere yönelik linç girişimleri, Dink cinayeti...

Resmî ideolojik söylemin “biz”lik tanımı, “Türklük” başta gelmek üzere, “Müslümanlık”, “Sünnilik”, “erkeklik” şeklinde karşımıza çıkıyor. “Normal” ve “anormal” tanımları resmî söylem tarafından belirlenirken, hedef tahtasında da hep “öteki”ler oluyor; Kürtler, Ermeniler, Aleviler, Hıristiyanlar, Romanlar, eşcinseller, travestiler, göçmenler, engelliler, kadınlar... Listeyi uzatmak mümkün. Çünkü kimi “öteki” yapıyorsanız o kara listeye giriyor ve nefrete maruz kalıyor.

Ne yazık ki, Türkiye’de nefret suçlarıyla ilgili pek araştırma yok. Resmî kurumların topladığı sağlıklı bir veri de. Ancak Sosyal Değişim Derneği’nin 2010’da yaptığı “10 Yıl, 10 Örnek” araştırması gösteriyor ki, nefret suçundan en büyük pay (yüzde 24) farklı etnik kimliğe sahip insanlara düşüyor. Bunu siyasal görüşler (yüzde 19), cinsel kimlik (yüzde 16), dinî inançlar (yüzde 16), toplumsal statü (yüzde 12), cinsel yönelim (yüzde 7), ulusal kimlikler (yüzde 3), bedensel engellilik (yüzde 2) ve mülkiyet (yüzde 1) takip ediyor.

Nefret suçları diğer suçlar arasında özel bir konuma sahip. Mağdur üzerinde sıradan suçlardan daha büyük bir etki yaratıyor. Zira fail nefret suçunu gerçekleştirirken mağdur ve mağdurun ait olduğu topluma bir mesaj yolluyor: “Senin burada bizimle yaşama hakkın yok, seninle bir arada olmak istemiyoruz”, “Sen, ‘bizim’ koşullarımıza adapte olursan yaşarsın”, “Ya sev ya terk et...”

Tanıdık geldi, değil mi? İlkokuldan itibaren, “Türk olmak”, “asker doğmak”, “Müslüman ölmek”, “erkek adam olmak” gibi öğretilerle “terbiye” edilen beyinlerimiz “farklı olanın tehlikesi”ne karşı “nefret”e sarılıyor. Üstelik bu öğretiler, eğitim, medya gibi devletin ideolojik aygıtlarınca pompalanıyor. Nefret suçları da işte bu özenle inşa edilen “biz” kavramının dışında kalanlara yani “ötekine” ölüm anlamına geliyor. Hedef grubun etiketlenmesine ve yalnızlaşmasına zemin hazırlayan bir iklim yaratıyor.

Elinizdeki kitap bu konuya dikkat çekmek istiyor. Nefret söyleminin, ötekileştirilen mağdurların yaşamlarına etkisini göstermeyi amaçlıyor. Öyle büyük laflar ederek değil, yaşamların içinden bakarak. “Nefret” mağdurlarına, “sessizliğe” mahkûm edilenlere, en iyi ihtimalle “istatistik” olanlara dönüyor yüzünü ve nefret suçlarının yaşamdaki karşılığını göstermek istiyor. Yine onların ağzından. Belki onları dinlerken kendimize bakar, nefretten uzaklaşırız diye...

Türkiye'nin farklı köşelerinde “öteki” olmanın en ağır durumlarını yaşayan 10 insanın sesi var bu kitapta. Korkuları, yalnızlıkları, öfkeleri, şaşkınlıkları, üzüntüleri, dışlanmaları, dışta kalmaları... Onlar kim mi?

* * *

Milliyetçi dalganın giderek yükseldiği Anadolu coğrafyası linç girişimlerinin beşiği haline gelmiş durumda. Çok değil, bundan birkaç yıl öncesinde Aydın, Sakarya, Mersin, Antalya, Trabzon, Tokat, Eskişehir, Kütahya illerinde Kürt işçilere yönelik gerçekleştirilen linç girişimleri hafızalardaki tazeliğini koruyor. Onlarca insanın yaralandığı bu ırkçı saldırılar sonrası Kürt işçiler, üzerlerindeki baskılar nedeniyle yaşadıkları şehirleri terk etmek zorunda bırakıldılar. Fevzi Çelik de bu saldırılara maruz kalan Kürtlerden biri. Silvan'da çıkan bir çatışmada on üç asker yaşamını yitirince, Aydın'ın Germencik ilçesine bağlı Bozköy'de bir otelin inşaatında çalışan Çelik, “terörist Kürtler” sloganlarıyla “hassas vatandaşlar”ın saldırısına uğradı. Oysa Silvan'da yaşamını yitiren askerlerden biri, Vefa Çelik, onun amcasının oğluydu!

Sistem sadece Kürtleri potansiyel tehlike olarak görmüyor tabii ki. Muhalif her ses linç kültüründen nasibini alıyor. Trabzon, Sakarya, Bolu, Edirne, Rize ve daha pek çok Anadolu kentinde linç girişimine maruz kalan TAYAD'ın Başkanı avukat Behiç Aşçı, linçin bir iktidar politikası olduğu-

nu vurguluyor. O da devrimci düşünceleri nedeniyle bu politik saldırıdan payına düşeni alıyor. Ankara yürüyüşünde Bolu'da linç girişimine maruz kaldı mesela. Aşçı, yaşadıkları tüm linç girişimlerinde, saldırganların değil, lince maruz kalanların, gözaltına alındığını, haklarında davalar açıldığını ve suçlu bulduklarını anlatıyor.

* * *

Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde gayrimüslim cemaate yönelik nefret, etiketleme ve ötekileştirme politikalarının azımsanmayacak ölçüde arttığını söyleyebiliriz. Son iki yılda kimisi yargıya yansımış ve nefret suçları çerçevesinde değerlendirilebileceğimiz onlarca tehdit, taciz ve saldırı vakası gerçekleşti. Örneğin İstanbul Bahçelievler Lütuf Kilisesi'ne, İzmir Çeşme Lütuf Kilisesi'ne, Kurtuluş Kiliseleri Derneği'nin İstanbul Ataşehir temsilciliğine, İzmit Protestan Kilisesi'ne, Samsun Agape Kilisesi'ne, Ankara Kurtuluş Kilisesi'ne, İzmir Konak'taki "Dua Evi" olarak bilinen Diriliş Kiliseleri Derneği temsilciliğine yönelik saldırılar henüz hafızalarımızdan silinmedi.

Tüm bu saldırıların muhataplarından olan Türkiye Protestan Kiliseleri Birliği Başkanı İhsan Özbek ölüm tehditleri altında inancını yaşamaya ve yaşatmaya çalıştığını, Hıristiyan olarak Türkiye'de sürekli önyargılarla karşılaştığını anlatıyor. Devletin sürekli takibi altında olan bir cemaatin lideri Özbek; "İnsanların Türkiye'de kahramanca yaşaması gerekiyor özgür olmaları için. Oysa biz sıradan, basit hayatlar yaşayarak mutlu olabilmeliyiz. Ama bu ülke bizi kahraman olmaya mecbur kılıyor. O çok zor. Her zaman bunu taşıyamıyoruz," diye anlatırken "öteki" olanın yalnızlığını, yaşam savaşını en yalın haliyle gösteriyor bize.

* * *

Hrant Dink Vakfı'nın 2009 yılından beri düzenli olarak yayımladığı "Medyada Nefret Söylemi" izleme raporlarına göre, medyada en sık hedef gösterilen grupların başında Ermeniler geliyor. Ermeniler adeta düşman olarak gösteriliyor ve dolayısıyla toplumsal linç iklimi bu algı üzerinden oluşuyor. Bebeklerden katil üretilen bir toplumun inşası için, etnik grup ve inançlara yönelik nefret söylemleri en sık kullanılan yöntemlerden biri. Ermeni toplumunun bu coğrafyada hangi ayrımcılıklara maruz kaldığını, tam da Paskalya Bayramı ve Ermeni Katliamının 95. yıldönümünün aynı güne denk geldiği 24 Nisan 2011'de, Batman'da askerlik yaparken öldürülen Ermeni genç Sevag Şahin Balıkçı'nın anne ve babasından dinledik. Anlattıkları sadece onların değil, koca bir toplumun acıları, ayrılıkları, özlemleriydi aslında.

* * *

Cinsel yönelimi ve cinsiyet kimliğinden dolayı ayrımcılığa maruz bırakılmış ve hayatın her alanında homofobik-transfobik tutum ve davranışlarla karşı karşıya kalan LGBTİ bireyleri de nefret suçunun mağdurlarından. Transgender Europe'un 2013'te yayınladığı rapora göre 1 Ocak 2008 - 31 Ekim 2013 arasında dünyada 60 ülkede toplam 1374 trans birey nefret cinayetleri nedeniyle hayatını kaybetti. Türkiye de listeye en çok trans cinayetinin yaşandığı Avrupa ülkesi olarak girdi. 2008-2013 arasında Türkiye'de 34 trans birey nefret cinayetine kurban gitti, tabii bunların raporlara geçebilenler olduğunu da unutmamak gerekiyor. Muhtemelen gerçek rakam bundan çok daha fazla. Öykü de sistemin yarattığı bu nefret çemberinden payına düşeni aldı, alıyor. Ailesi Öykü'nün cinsel kimliğini öğrendiğinde kabul etmedi, dövdü, zincirledi. Hakkında ölüm fermanı çıkarıldı. Kaçtı. Şimdi Diyarbakır'da Heburn LGBTİ Derneği'nin başkanlığını yürütüyor. Herkes "olduğu gibi" yaşayabilsin diye...

* * *

Nefret suçu bazen “hassas vatandaşlar”ın linci olarak çıkıyor karşımıza, bazen de bir “mahalle delikanlısı”nın “kendi gibi olmayan” bir genci öldürmesi. Aykut Alıcı, 14 Ağustos 2010’da Küçükçekmece’de dokuz kişinin saldırısına uğradı, öldürüldü. Çünkü saçını uzatıyor, lens takıyordu! Katillerden biri müebbet aldı, diğerleri beraat. Annesi Songül ve babası Ahmet Alıcı hep 19 yaşında kalacak oğulları için adalet arayışındalar.

* * *

Romanlar, dünyada en çok ayrımcılığa uğrayan gruplardan. Avrupa’da 15 milyon Roman olduğu tahmin ediliyor. Bunların 4-5 milyonu da Türkiye’de. Nerede yaşarlarsa yaşasınlar değişmeyen bir nokta var onlar için: Ayrımcılık. Yaşadıkları ülkelerde yoksulluğa, yoksunluğa en başta ve en çok onlar maruz kalıyorlar. Türkiye’de de durumları bundan farklı değil. Üstelik örgütlü olmadıkları için seslerini de duyuramıyorlar. Romanlara yönelik pek çok saldırı, ayrımcılık gizli kalıyor. Ancak geçen yıl Bolu, Bursa, Manisa’da uygulanan şiddet, evlerinin yakılmasına varınca görünür oldular. Manisa Selendi’de “Çingenelere Ölüm” sloganları eşliğinde lince uğrayan, doğup büyüdükları memleketlerinden sürülen Sümbül-Cemal Koca ile Gülizar Özer ve eşi Sevittin Uçkun’la konuştuk biz de. Bir yandan onların tedirginliklerini, korkularını ve yeni bir yaşam kurma mücadelelerini dinlerken, bir yandan da sık sık “Biz de Türküz.” “Biz de Müslümanız,” cümleleriyle dile getirdikleri “biz”den olma çabalarına tanıklık ettik. Aslında onları en çok acıtan ellerinde sopaları, silahlarıyla üzerlerine gelenlerin çocukluktan beri tanıdıkları, birlikte büyüdükları, komşuluk yaptıkları insanlar olmasıydı.

Bu duyguyu onlarca insanın öldürüldüğü Maraş Katliamının tanıklarından Sevim Polat'ın anlattıkları da taşıdı bize. “Hamile kadınların karnını yardılar, bebekleri, hatta ceninleri duvarlara çivilediler,” diye anlatırken Polat, Alevi toplumunun tarih boyunca maruz kaldığı zulmün boyutunu döktü ortaya. İnsanlığın bu karanlık yüzüne çok sonraları Sivas'ta, Gazi Mahallesi'nde de tanık olduk.

* * *

“Engelli Ayrımcılığını Önleme ve Mücadele Platformu” projesi kapsamında yapılan bir ankete göre, halkın yüzde 70.3'ü engelli komşu istemiyor. Bu anlayışın derinliklerinde bilinçsizlik ve önyargılardan kaynaklanan bakış açısı yatıyor. En zor işin toplumsal önyargılarla savaşmak olduğunu söyleyen Şafak Pavey, engelli bir kadın olarak verdiği mücadeleyi anlatıyor. Toplumsal önyargı “engelli olunması halinde mutsuz olmak” noktasında birleşiyor. Bu yüzden Pavey'e göre zorluklarla mücadele öncelikle merhamet ve acıma duygularını reddetmekle başlıyor. Onun için nefretten ve ayrımcılıktan uzak bir hayat kurmanın yolu, eşit insanlar olduğumuzu hatırlamaktan geçiyor.

Türkiye'de kadın cinayetleri son 10 yılda yüzde bin 400 artış gösterdi. 2002'de öldürülen kadın sayısı raporlara 66 diye geçerken, 2013'ün sadece ilk dokuz ayında bu rakam 842'ye ulaştı. Aileyi kutsayan ve erkek egemenliğini yaşamın her alanında merkeze koyan politikalar, kadınları ikincilleştiriyor, toplumun, ailenin ve erkeğin metası haline dönüştürüyor. Bu politikalarından Dilşat Aktaş da payına düşeni aldı. 31 Mayıs 2011'de Hopa'daki AKP mitingi protestolarında ölen Metin Lokumcu için Türkiye'nin her yerinde eylemler yapıldı. Ankara'daki eylemdeydi Dilşat Aktaş. Öfkeliydi. Panzere çıktı. “Biz kadınlar için zaten sokağa çıkmak, kendini sokakta ifade etmek aslında özgürleşme talebiyle

çok doğru orantılı bir olay,” diyerek anlattı o günü Aktaş, “O gün panzere çıkmam kadınların, yıllardır yaşadığı kadın düşmanlığına karşı bir öfkenin de aslında açığa çıkmasıydı... O an slogan atmanın ötesinde yapabileceğim en ileri şey buydu, iktidarın o gücünü, o erkini başka bir biçimde yenebilmek için o an bir hamleyle panzere çıktım.” Ancak o gün polis saldırdığında Aktaş’ı ayrı bir ceza bekliyordu, hep “bel altı”na vurdular, kemiğini kırana kadar. Başbakanın konuyla ilgili tek lafı Aktaş’aydı: “Kız mıdır, kadın mıdır, bilemem...” Recep Tayyip Erdoğan’ın cinsiyetçi söylemine maruz kalan Dilşat Aktaş, nefret suçlarının temelinde resmî ideolojik söylemin olduğunu, erkek egemen ideoloji ile birlikte kadınların sırf cinsel kimliğinden dolayı nefret suçu mağduru olabileceğini anlatıyor.

* * *

Son olarak, bize gönüllerini açan, bizimle acılarını, mücadelelerini paylaşan kitabın asıl kahramanlarına canı gönülden teşekkür etmeyi bir borç biliriz. Ve tabii ki yazılarıyla kitapta nefret suçlarını kavramsal olarak da aydınlatan hocalarımıza; bu ağır anlatıların deşifresinde bize destek veren Betül Memiş, Gökçe Uygun, Semra Çelebi ve Alper Şirin’e de.

ESRA AÇIKGÖZ - HAKAN ALP
Nisan 2014

ASKERDE ERMENİ BİR ERDİ, ÖLDÜRÜLDÜ...

ANİ - GARBİS BALIKÇI

Sevag Balıkçı, Batman Gümüşgörü Jandarma Karakolu'nda askerlik yaparken er Kıvanç Ağaoğlu tarafından vuruldu. Üstelik de 96 yıl sonra ilk defa 24 Nisan Anması ve Paskalya Bayramı'nın aynı güne denk geldiği bir tarihte; 24 Nisan 2011'de. "Ülkemden utanmak istemiyorum," diyordu kendisiyle yapılan her söyleşide annesi Ani Balıkçı. Ülkesinden utanmaması için istediği tek şey; oğlunun katilinin adilce yargılanmasıydı. Mahkeme olaya "kaza" deyip Ağaoğlu'na 4 yıl 5 ay 10 gün ceza verdi. Ani ve Garbis Balıkçı hâlâ adalet arayışında.

Ani: Ben, 35 yıllık ana sınıfı öğretmeniyim. Eşim Garbis, kuyumcu işçisi. Ufak bir atölyesi var. Beşiktaş'ta doğdum. 55 doğumluyum. Kız Meslek Lisesi ve Ankara Gazi Eğitim Fakültesi mezunuyum. Çok sevdiğim bir işi yaptım, çocuklarla çalıştım 35 yıl. 78'de eşimle evlendik, iki çocuğumuz oldu. Biri Sevag'ı, biri kızımız Lerna. İkisi de liseyi bitirdiler. Sevag seramik bölümüne girdi, Maçka Sanat mezunu. Sonra iki yıllık üniversite eğitimini yaptı. Sonra da aske-

re gitti... 86 doğumlu Sevag, 7,5 aylık doğmuştu. Ufak doğduğu için sırf gözleri ve kirpikleri görünüyordu, diğer organları tam gelişmemişti. Kuvözün içindeydi. Sevag adını vermek istedim, çünkü siyah göz demek... 40 gün hastanede kaldık Sevag'la. Kuvözün içinde beslendi. Emme refleksi yoktu. Anne sütü de alamıyordu, çünkü sıkıntı ve üzüntüden sütüm yoktu. Enjektörle besleniyordu. 40 gün hastanede kaldıktan sonra 2 kilo anca oldu – hatta 1.800 filan. 1 Nisan'da doğdu, 20 gün sonra “Ben çıkmak istiyorum,” dedim doktoruma. Doktoruma çok güvenirdim, oranın hocasıydı. Bırakmak istemedi, “Yarın akşam koşarak geri gelmeyesin,” dedi. O zamanki şartlar çok kötüydü, hijyen diye bir şey yoktu hastanelerde. Aldık, eve geldik. Ama doktorun dediği gibi oldu. O gece yarısı deli gibi hastaneye koştuk, çünkü morarmaya başladı Sevag. Hastaneye zor yetiştirdik. Bir müdahaleyle Sevag canlandı. Biz hatta eşimle “Ne yapalım, kader buymuş,” dedik. Ama birden ağlama sesi geldi! O gece üç kere kalbi durdu. 23 Nisan'ı 24'üne bağlayan geceydi... Okula gidip 23 Nisan'ı çocuklarla kutlayacaktım, ama tabii gidemedim. Benim için oğlum o tarihte öldürülmeden önce, 23 Nisan, 24 Nisan çocuk bayramıydı. Ve ben 35 yılımı, çocukları bugüne hazırlayarak geçirdim. Yaptığımız oyunları, şiirleri, her şeyi Milli Eğitim'e yazardık. Ermenice zaten olmazdı içinde, ama eğer başka günlerde, kutlamalarda Ermenice varsa, o Ermenice'yi Türkçe'ye çevirir Milli Eğitim'e yollardık; acaba içinde Türklüğe karşı bir şey var mı, diye kontrolden geçerdik, onay alırdık, ondan sonra çocuklar söyleyebilirdi. Yani millet-i sadıka derlerken, millet-i sabıkalıymışız meğer biz!

Neyse; bu dönemde Sevag iyileşti, benle okula gelmeye başladı. Ama hep bir korkum vardı; acaba araz kaldı mı, diye. Kalmıştı; insan olmak! En büyük arazı buydu. İnsanları seven, herkesi öpücüklere boğan, sevecen bir çocuktuk. Ya,

Ani ve Garbis Balıkcı.

işte “O insan iyi biri değil,” dersek, “Olsun” derdi, selam vermiş. Öyle bir çocuktü. Hiç arkadaşlarıyla kavga ettiğini de duymadım. Okulda hep övgü alırdı. Maçka Sanat’ta, çok iyi bir çocuk yetiştirmişsiniz deyip, hep bana teşekkür ederlerdi. Üniversitede tabii artık takip edemedik, çünkü büyümüştü. Sonra askerlik zamanı geldi işte. Biraz geç gitti. Evet, fazla gitmek istemiyordu Sevag. Nedeni, Sevag’ın hiç tabanca, tüfek oyuncağı olmadı. Bir kere babası bir tank getirmişti. Bir süre oynadı, sonra onunla da oynamadı. Sınıfımda zaten hiç oyuncak silah bulundurmadım. İnsan öldürmek ters bana da, oğluma da. Acemilikte ilk silah aldığı gün, “Anne bana silah verdiler,” dedi. Dedim ki, “Oğlum, korkma, içi

boştur...” Yolladık askere, düşünmedik böyle bir terslik olacak, 23 Nisan’da böyle bir korku geçmedi aklımızdan. Ama herhalde o 24 Nisan bir gözdağıydı. Sevag veya bir Ermeni çocuk, o gün öldürülmeliydi! Yeri ve zamanı Sevag için uygundu. Hiç Ermeni çocuk yok, şahitlik yapacak insan yok, dağın başında, gerekli elemanlar da oradaydı.

Garbis: 1 Mayıs 2010’da gittim Sevag’ın yanına. O gün de Sevag kantinde çalışmaya başlamıştı. İlk gittiğim gündü. “Oğlum kantini teslim aldınız mı, malları saydınız mı?” diye sordum. “Baba komutan saymış,” dedi.

“Ee, açık felan?”

“Yok, bir şey yok,” dedi.

“İyi,” dedim ben de. Bizim de az çok mesleğimiz bakkallıktı, biliyorum işi. Ona biraz neyin, ne olduğunu anlattım: “Dikkat et, kimden para almıyorsan falan hep yaz.” “Tamam, baba,” dedi. Bir ay sonra bana telefon edip, “Bir milyar açık var,” dedi. “Nasıl olur oğlum?” dedim. Sonra da “Canın sağ olsun, ben yollarım, sen üzülme,” dedim. Yolladım. “Herhalde komutanın dağıtımına gidecek, yol parası lazım,” dedim. “Evet,” dedi.

“Boşver, helal olsun. Sen kantinde kal oğlum.”

İkinci ay bir telefon daha geldi. “Baba 2.5 milyar açık var,” dedi.

“Canın sağ olsun oğlum, isterse 50 milyar olsun, yemeyiz içmeyiz yollarız, sen üzülme.”

Orada bir-iki arkadaşım vardı, onlara söyledim, onlar gittiler, görüştüler. Oğluma “O parayı ödeme, ben geleceğim,” dedim. “Yok, baba filan,” deyince, “Tamam, o parayı da yolluyorum,” dedim. Ertesi gün “250 liraya düştü,” dedi. “Nasıl olur? 2.5 milyardan 250 liraya düşer mi açık?” dedim. Neyse, gene yolladım, “Helal olsun, sen kal orada,” dedim. “Yok, kalmayacağım, yapamayacağım, olmuyor, ben nöbet tutaca-

ğım,” dedi. “İyi, nasıl biliyorsan öyle yap,” dedim. Kantinden çıkıp, nöbet tutmaya başladı. Tabii o arada görüşüyoruz. Son; 23 Nisan akşamı eve geldim, 18.30-19.00 suları. Annesiyle konuşuyordu. Ben de aldım telefonu. Ertesi gün de 24 Nisan, bizim Paskalya bayramımız. Tarih, 2011 senesi. Telefonda konuştuk. “Çiğköfte yapıyoruz baba, akşam yiyeceğiz,” dedi.

“Rakı, şarap var mı orada?”

“Yok baba öyle şeyler,” dedi.

“İyi o zaman kola içersiniz...” Böyle şaka yaptım. “Baba gelirim bana bir araba alırsın, de mi?” dedi.

“Yeter ki, sen gel de, alırsın.”

“Ya, baba 3-4 milyarlık bir araba alırsın,” dedi.

“Olur oğlum, sen gel, çalışalım, el ele verelim, alırsın,” dedim. “Tamam, baba,” dedi. Telefonda öpüştük, “İyi bayramlar oğlum,” dedim, “Çöreklerini yolladık.”

O gün Paskalya çöreğinin birini almışlar, öbürü postane-de bırakılmış, ayrı bir kolinin içindeydi. Elbiselerini de yollamıştık.

Ani: Beyaz elbiselerini istemişti... Benden tüm beyaz elbiselerini istedi çocuğum. Bembeyazdı çünkü. Onun için hep beyaz kaşkolum boynumda. Ayakkabısına dek beyazdı, tek kot pantolonu istedi. Hepsini yolladık...

Garbis: 24 günü kalmıştı, uçak biletini de almıştık... “Diğer çöreği de pazartesi alıp yersiniz,” dedim. Neyse, telefonda öpüşüp koklaştık, telefonu kapadım. Tabii ertesi gün 24 Nisan. Pazar günü. Saat iki sularıydı, kiliseye gidip duamı yapayım, dedim. Hep oğlum için dua ettim; “Sağ salim gelsin.” Benle çalışıyordu, sanatkârdır, bir şeyler öğrenmişti. Dedim, o gelir, ben de rahat ederim. Meğersem ben dua ettiğimde, o zaten ölmüş... Gelemedi, biz de yalnız kaldık bu durumda...

Duamı yaptım, biraz alışveriş ettim, buraya kadar geldim,

bir arkadaşım telefon açtı –Konyalı derler bana– “Konyalı senin oğlanın ikinci ismi neydi?”

“Sevag Şahin Balıkçı,” dedim.

“Bir bakın bilgisayardan, bir isim var, benzerlik mi?”

Hemen karakolu aradım. Bir asker çıktı, oğlumun istedim. “Amca onlar çalışmadalar,” dedi. Saat dört filan olmuştu. İçim rahatladı. Bir daha aradım; “Daha gelmediler, çalışıyorlar, gelirse söylerim.”

Meğerse bizim Sevag, o gün sabah on birde vefat etmiş! Bizim haberimiz yok tabii bundan. Eve geldim, hanıma dedim; “Açalım bilgisayarı, bizim oğlanın adı geçiyormuş.” Ben sandım ödül filan aldı, çünkü becerikli birisi.

Ani: Bana da öyle geldi...

Garbis: Açtık, bulamadık. Derken arkadaşım gene aradı. Hanıma verdim telefonu, onlar konuştu.

Ani: Ben “İnternette hangi siteden bakacağım?” dedim. Meğersem bizim Batman’daki tanıdıklar oradan duymuşlar. Hastaneye gidince bizi arayamamışlar, internete vermişler. Kozluk oranın adı. *Kozluk Son Haber*, diye yazınca çıktı; “İki er şakalaşırken yanlışlıkla ismi belirli olmayan bir kişi tarafından S. Ş. Balıkçı vurulmuş, otopsi için hastaneye gitmiş...” Gitti oğlan, dedim! Sonra tabii burada çılgınlık, kendimizden geçtik, dünya yıkıldı...

“O gün bir Ermeni ölecekti ve o bize denk geldi...”

Garbis: Yine Batman’a telefon açtım. Bu sefer açmadılar telefonu. Onlar aradılar sonra beni; “Başımız sağ olsun,” dedi. Ondan sonrasını hiç hatırlamıyorum! Elimdeki cep telefonunu atmışım. Sonra askerler, komutanlar geldi.

Ani: Eski evimize gitmişler, adres orasıydı, burayı da kimse bilmiyor. Kadıköy'e taşındığımızı biliyorlar ama adresi bilmiyorlar. Ancak o saate dek tespit edilebilmiş adres. Onun için beş-altı gibi geldiler. Eve hemen doktorlar geldi, bize ilaçlar yapıldı, biz salaklaştık. Gelen albaya "Bir gâvur öldü, mutlu musunuz?" dedim, ama hâlâ kafamda "acaba" sorusu var. İyi niyetliyiz ya, oğlumuz gibi... Biz öyle çocuk yetiştirdik, hiçbir zaman kötülük düşündürmedik, kendi de düşünmedi. Keşke düşündürseydik. Keşke gönderirken deseydim ki: "Dikkat et yanındaki Türklere, Müslümanlara!" Böyle bir şey benim kitabımda yazmaz ama. O da bilmezdi, çünkü biz hep onlarla büyüdük, ayrım bilmeyiz.

Garbis: Oğlum ondan bundan kaçın, demedik hiç. Çünkü dememize gerek yoktu.

Ani: Keşke deseydik ama uyanır mıydı acaba...

Garbis: Sadece "Arkadaşlarıyla iyi geçin oğlum," dedim, "Orası asker ocağı. Herkes birbiriyle samimi olur," ki; oğlum da samimi olmuştu. Benim oğlum herkesi neşelendiriyordu orada.

Ani: Espirileri, şakaları vardı, biz yarım saat sonra anlar ve gülmeye başladık...

"Başınız sağ olsun," dediler. "Bir gâvur öldü, mutlu musunuz?" dedim. "Hanımefendi öyle konuşmayın," dedi, "biz peşini bırakmayacağız."

Hâlâ 24 Nisan gelmiyor benim aklıma. Çünkü ben oğluma özellikle "Öyle bir günde böyle bir şey olmuş" filan demedim. Hepimiz biliyoruz, öyle olaylar var. Mesela ben bir kırılıç artığı ailenin torunuyum. Dedem ve babaannem, ikisi de ayrı ayrı, evet. İkisi de dört çocuğunu ve eşini kaybediyor.

Ortalık durulduktan sonra Sivas'ta –babam Sivas doğumlu– birleşiyorlar, evleniyorlar. Yine dört çocukları oluyor. Biri birinin adını, biri birinin adını koyuyor ve bir gün eşi çıkıp geliyor dedemin... Nasıl bir acı! Anlatırken kötü oluyorum. Fakat babaanne kabul etmiyor. Kadın, o hengâmede tek çocuğuyla Halep'e kadar gitmiş, o çocuk sırtında. Bir Arapla oturmak zorunda kalmış. Arap onu kurtarmış. Sonra Arap'ı kandırıp köyüne geri gelmiş.

Bir gün bir genç çocuk geliyor köye, "Baba," diye.

"Sen kimsin?"

"Senin oğlunum."

Dedem, "Ben de geleyim, seni göreyim," diyor.

"Gelme baba, ben Müslüman oldum," diyor.

Şimdi benim Malatya'da dededen öz bir soyum var, ama kim bilmiyorum, araştırmak da istemiyorum. Bunlar olmuş ama yine de bu devirde bunu düşünmedim ben hiçbir zaman ama düşündürttüler bana bunu! Sevag birdi, bin ettiller! 24 Nisan'da tüm ülkelerde Sevag anıldı. Sevag kimdi ki? Evet, Hrant biriydi, bir gazeteciydi, herkese göre çok konuşuyordu, şimdi doğru konuştukları oraya çıktı, ama günaydın! Sevag hiç kimseydi ya, normal bir aile çocuğuydu. Ama birilerine gözdağı vermek istendi, açıkça belli bu...

Garbis: 24 Nisan bayram. Ama bir de 96 yıl sonra ikisi bir araya gelen 1915 soykırımını. Bu ikisinin denk gelmesi o gün bir Ermeni'nin öldürülmesi demek oldu. Çünkü o gün bir Ermeni ölecekti ve o bize denk geldi, başka bir ailenin çocuğu da olabilirdi. O günü seçmişler bunlar, ırkçı bir kişi bu. Eğer bugün benim bir salahiyetim olsa, ben onun ıncığını cıncığını bulurum, ama bize değil, devletimize düşüyor o vazife. Devletin bulması gerekir ama hiçbir şekilde bunun peşine gidilmedi. Niye bu kadar lakayt davranılıyor?